

ЧЕТВРТО ОДЕЉЕЊЕ

ПРЕДМЕТ КАЈГАНИЋ ПРОТИВ СРБИЈЕ

(Представка број 27958/16)

ПРЕСУДА

Члан 8. • Право на приватни живот • Неуспешан поступак за клевету од стране адвокатице поводом објављеног чланка у коме се наводи да је, у кривичном поступку у вези са убиством премијера, организовала да њеном клијенту буде додељен статус сведока сарадника у замену за давање лажног сведочења • Значај улоге адвоката одбране у обезбеђивању права на одбрану лица оптужених за кривично дело и њихове слободе обављања адвокатске професије • Спорне информације у предметном случају од озбиљног јавног интереса и значаја • Чланак се фокусира само на професионалну активност подносиоце представке • Домаћи судови су постигли равнотежу између интереса заштите угледа подносиоце представке и права новинара на слободу изражавања, укључујући његов интерес да извори остану анонимни • Пружени релевантни и довољни разлози за утврђивање легитимног интереса јавности да буде обавештена о кривичном поступку су надјачали потребу за заштитом части и угледа подносиоце представке

Члан 6. став 1. (грађанскоправни аспект) • Разуман рок • Прекомерна дужина поступка на прва два нивоа судске надлежности

Припремио Секретаријат. Не обавезује Суд.

СТРАЗБУР

8. октобар 2024. године

Ова пресуда ће постати правоснажна у околностима утврђеним у члану 44. став 2. Конвенције. Она може бити предмет редакцијских измена.

У предмету Кајганић против Србије,

Европски суд за људска права (Четврто одељење), на заседању Већа у саставу:

Gabriele Kucsko-Stadlmayer, *председница,*

Tim Eicke,

Branko Lubarda,

Armen Harutyunyan,

Ana Maria Guerra Martins,

Anne Louise Bormann,

Sebastian Rădulețu, *судије,*

и Andrea Tamietti, *секретар Одељења,*

Имајући у виду:

представку против Републике Србије (број 27958/16) поднету Суду према члану 34. Конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту: „Конвенција”) од стране српске држављанке, гђе Биљане Кајганић (у даљем тексту: „подносиатељка”), дана 6. маја 2016. године;

одлуку да се Влада Србије (у даљем тексту: „Влада”) обавести о притужбама које се односе на право подносиатељке на поштовање њеног приватног живота, прекомерну дужину поступка у том погледу и наводни недостатак делотворног домаћег правног лека у погледу те две притужбе, и да се остатак представке прогласи недопуштеним;

Запажања страна у спору;

Након већања на затвореној седници одржаној 3. септембра 2024. године,

Доноси следећу пресуду, која је усвојена тог дана:

УВОД

1. Предмет се првенствено односи на право подносиатељке на поштовање њеног приватног живота према члану 8. Конвенције. Подносиатељка се нарочито притуживала да домаћи органи нису заштитили њено право на углед од клеветничких изјава новинара. Предмет се такође односи на прекомерну дужину истог поступка, као и на наводни недостатак делотворних домаћих правних лекова, према чл. 6. и 13. Конвенције.

ЧИЊЕНИЦЕ

2. Подносиатељка је рођена 1951. године и живи у Београду. Њу је заступао г. А. Цвејић, адвокат из Београда.
3. Владу је заступала гђа З. Јадријевић Младар, њена заступница.
4. Чињенице предмета се могу сумирати на следећи начин.

I. СПОРНИ ЧЛАНАК И ПОСТУПАК КОЈИ ЈЕ УСЛЕДИО

5. Подносиатељка је адвокат из Београда. У релевантно време је заступала извесног господина X у кривичном поступку у вези са убиством премијера Србије 12. марта 2003. године.

6. Даном 9. септембра 2004. године, недељник „*Време*” је објавио чланак чији је аутор новинар Y под насловом „*Сарадници, адвокати и стари другари*”. Чланак се, између осталог, односио на постојање транскрипта телефонског разговора, за који се тврди да је обављен између подносиатељке и господина X у мају 2004. године, током којег је подносиатељка рекла да је за X обезбедила статус сведока сарадника преко „њених старих пријатеља”, који су били „два најмоћнија човека у земљи”, у замену за његово лажно сведочење у поступку. Та два човека су у тексту наведени као министар унутрашњих послова и тадашњи директор Безбедносно-информативне агенције. У чланку је даље наведено да је телефонски разговор снимљен и да је направљен транскрипт истог. Транскрипт телефонског разговора је тада регистровала Управа за борбу против организованог криминала и исти је послала тадашњем премијеру, министру унутрашњих послова, министру правде и начелнику јавне безбедности. Уз чланак је објављена и фотографија подносиатељке.

7. Други медиј је 17. септембра 2004. године објавио изјаву новинара Y у којој је дотични изјавио да не поседује копију транскрипта, али да би у случају судског поступка имао законско право да добије копију истог, уколико му затреба.

8. Истог дана, 17. септембра 2004. године, начелник Управе за борбу против организованог криминала МУП-а је саставио информацију у којој се наводи да су прислушкивање телефона господина X наложиле истражне судије, и да је у деловима предметног новинског чланка новинар Y објавио неистините податке и правило одређене конструкције. Истог дана је сачињена још једна информација од стране бившег начелника Управе за борбу против организованог криминала, који је негирао да је упутио било какву службену белешку премијеру, министрима унутрашњих послова и правде или начелнику јавне безбедности (видети став 6 *in fine* горе).

9. Подносиатељка је 28. октобра 2004. године покренула парнични поступак против новинара Y тражећи одштету у износу од 750.000 српских динара (RSD) због штете коју су наводи у спорном чланку нанели њеној части и угледу. У току поступка није негирала да је разговарала са својим клијентом, али је негирала да је са њим разговарала у мају 2004. године.

10. Подносиатељка је 5. новембра 2004. године упутила писмо уреднику недељника „*Време*”, негирајући наводе изнете у чланку. Њен демант је објављен накнадно неутврђеног датума.

11. Током поступка, након враћања на поновно одлучивање, бивши начелник Управе за борбу против организованог криминала поновио је своју ранију изјаву (видети став 8. *in fine* горе). Чини се да информација коју је сачинио начелник Управе за борбу против организованог криминала није предочена судовима (видети став 8. горе).

12. Трећи општински суд у Београду је у периоду од 19. јануара до 24. јула 2007. године у шест наврата тражио копију спорног транскрипта од надлежних државних органа (Окружни суд, Окружно јавно тужилаштво и Специјални тужилац у Београду), али безуспешно. У периоду од 14. маја до 3. августа 2007. године, истражни судија је те захтеве одбио јер је Законик о кривичном поступку, који је тада био на снази, прописивао да се материјал прикупљен мером „надзора и снимања телефонских разговора” може користити само у поступку и у односу на лице и кривично дело за које је та мера одобрена наредбом истражног судије, као и јер поступак поводом којег је предметни материјал прикупљен јој увек није правоснажно окончан. (став 5 горе) Специјални тужилац је првобитно одбио да обелодани тражене транскрипте телефонског разговора на основу тога што исти нису у његовом поседу, а касније и на основу тога што је предметни материјал био разматран у оквиру другог кривичног поступка.

13. Трећи општински суд у Београду је 14. фебруара 2008. године донео пресуду којом је делимично усвојио тужбени захтев подносиоце и наложио новинару У да јој исплати износ од RSD 350.000 на име нематеријалне штете. Пресуда је достављена подносиоцима 13. јула 2010. године. Она на исту није уложила жалбу.

14. Новинар У је 20. јула 2010. године уложио жалбу. У току поступка пред Апелационим судом је навео да, као физичко лице, није могао да прибави снимке и транскрипте и достави их као доказ суду.

15. Апелациони суд је 19. јуна 2012. године донео пресуду којом је преиначио првостепену пресуду, пресуђујући против подносиоце и наложио јој да новинару У исплати износ од RSD 166.750 на име трошкова поступка. Након поновног утврђивања чињеница, суд је утврдио да је новинар У добио предметне информације крајем августа 2004. године путем електронске поште од извора коме је веровао. Ослањајући се на изјаву новинара У, суд је такође утврдио да је он информације проверавао код Безбедносно-информативне агенције, Тужилаштва за организовани криминал и Министарства унутрашњих послова, код особа чији идентитет није могао да открије. Суд је такође утврдио да је спорна информација објављена уз сагласност уредника недељника, те да новинар У није контактирао подносиоцу пре објављивања спорне информације јер је желео да избегне могуће штетне последице које би га спречиле да објави чланак. Суд је даље утврдио да је новинар У објавио информације за које је веровао да су истините и које се односе на догађаје и лица о којима је јавност имала интерес да буде обавештена, а које су се могле слободно објављивати без обзира на начин на који су прибављене. Штавише, те информације нису представљале информације чије је објављивање било забрањено. Објављивање предметних информација није имало за циљ наношење штете части и угледу подносиоце нити наношење душевне боли истој, већ је било питање од јавног интереса. Пошто је њено писмо демант објављено у истом недељнику, она није имала право на одштету. Суд се, између осталог, позвао на члан 3. став 1, члан 4. ст. 1. и 2. и чл. 79. и 81. Закона о јавном информисању (видети ст. 33–34. и ст. 37–38. у наставку).

16. Суд је такође утврдио да је на подносиоцима било да докаже кривицу новинара У у смислу члана 81. Закона о јавном информисању (видети став 38 у наставку) и да докаже да је дотични занемарио своју новинарску пажњу, што она није учинила. Суд је сматрао да новинар У није занемарио своју новинарску пажњу, с обзиром на то да је извршио проверу спорних информација. Чињеница да није контактирао подносиоцу није била разлог да се донесе другачији закључак јер је подносиоца саставила демант, који је уредно објављен.

17. Суд је утврдио да легитимни интерес јавности да буде обавештена о чињеницама и догађајима у вези са кривичним поступком у вези са убиством премијера преовлађује над потребом заштите части и угледа браниоца који поступа у том кривичном поступку. Објављене информације се нису односиле на њен лични живот нити на професионалну активност, већ на догађаје који би могли утицати на ток кривичног поступка, што је било у складу са чланом 10. Конвенције.

18. Дана 6. октобра 2012. подносиоца је поднела уставну жалбу. Она је тврдила да право на слободу изражавања зајемчено чланом 10. Конвенције није апсолутно; оно је, према њеном мишљењу, било ограничено у интересу заштите угледа других. Она је такође навела да је првостепеном суду било потребно више од две године да јој уручи пресуду, да је поступак пред Апелационим судом такође трајао две године, као и да укупна дужина поступка, који је трајао осам година, није била разумно у смислу Устава и Конвенције. Позвала се, између осталог, на члан 32. Устава (видети став 30. у наставку), наглашавајући фразу „у разумном року”, и тражила, између осталог, да јој суд досуди накнаду нематеријалне штете насталу повредом њеног права на суђење у разумном року.

19. Уставни суд је 9. новембра 2015. године одбио уставну жалбу подносиоце у погледу њене притужбе о изостанку правичног суђења и одбацио њене остале притужбе. Суд се позвао на чл. 3, 4. и 81. Закона о јавном информисању (видети ст. 33–34. и став 38. у наставку) и члан 10. Конвенције. Он је утврдио да је слобода изражавања подложна одређеним ограничењима, при чему је једно од њих заштита права и угледа других. Сматрао је да је за постизање равнотеже између слободе изражавања и права на поштовање части и угледа других било важно размотрити да ли се садржај предметног новинског чланка односи на догађаје и појединце о којима је јавност имала интерес да буде информисана. Утврдио је да се спорни чланак односи на кривични поступак у вези са убиством премијера, и да се у њему спомињао разговор између подносиоце и њеног клијента о томе да он добије статус сведока сарадника. Дакле, било је неспорно да је предметни чланак садржао информацију од јавног интереса, односно да је јавност имала легитиман интерес да о томе буде обавештена.

20. Суд је даље утврдио да подносиоца није јавна личност, али да је као бранилац једног од оптужених у том кривичном поступку, који је изазвао велику пажњу медија, постала позната јавности. Свакако се не може рећи да је подносиоца била обично приватно лице. Када је постала бранилац у том кривичном поступку, морала је да рачуна на то да ће у том својству о њој бити писани чланци који би евентуално могли да садрже штетне садржаје, а који потпадају под делокруг заштите права на слободу изражавања, јер су садржали информације од јавног интереса. Стога је морала показати већи степен толеранције.

21. Уставни суд је такође сматрао да је образложење Апелационог суда било прихватљиво закључивши да предметни чланак није представљао неоправдани лични напад на професионалну част и углед подносиоце, већ се бавио питањима од јавног интереса.

22. Уставни суд је даље признао да слобода новинарског изражавања укључује одређене дужности и одговорности. С тим у вези, исти је утврдио да је образложење Апелационог суда било прихватљиво, јер је дотични суд утврдио да подносиоца није доказала да је новинар *У* занемарио своју новинарску пажњу или да није „предузео разумне мере истраге пре објављивања спорног чланка”. Навео је да је Апелациони суд утврдио да је новинар *У* проверио порекло, истинитост и потпуност објављених информација и да подносиоца није доказала да је новинар *У* био крив, што је био неопходан услов за утврђивање грађанске одговорности новинара. Тврдња подносиоце да је новинар *У* предметну информацију добио од непознате особе, и да је исту проверио у контакту са другим непознатим лицима, тичала се питања заштите новинарских извора. Суд је утврдио да је заштита новинарских извора један од основних услова слободе медија. Позивајући се на предмет *Goodwin против Уједињеног Краљевства* (од 27. марта 1996. године, став 39, *Извештаји о пресудама и одлукама 1996-II*), суд је констатовао да, имајући у виду важност заштите новинарских извора за слободу медија у демократском друштву и потенцијално застрашујући ефекат који је налог о откривању извора имао на остваривање те слободе, таква мера не би могла бити компатибилна са чланом 10. Конвенције, осим ако није била оправдана преовлађујућим захтевом у јавном интересу; међутим, суд је сматрао да то није случај у овом предмету. Такође је утврдио да је из садржаја целог чланка јасно да није постојала намера да се омаловажи подносиоца. Поред тога, деманти подносиоце је објављен у истом недељнику у коме је и спорни чланак објављен.

23. Суд је такође утврдио да се подносиоца само успутно позвала на повреду њеног права на суђење у разумном року, не поткрепљујући своју притужбу било каквим доказима, те је суд стога сматрао непотребним да испита основаност ове притужбе.

II. ОСТАЛЕ РЕЛЕВАНТНЕ ЧИЊЕНИЦЕ

24. Из списка предмета произилази да је на неутврђени датум пре покретања парничног поступка против новинара *У*, подносиоца такође покренула и кривични поступак против њега за клевету у вези са истим чланком, након чега је новинар *У* ослобођен оптужби.

25. Подносиоца је навела да су и она и њен клијент господин *Х* примали претње, које је пријавила 22. јула и 11. августа 2004., и да је 11. септембра 2004. године *W* (сведок сарадник) претио супрузи господина *Х*.

26. Подносиоца је 7. септембра 2004. године дала јавну изјаву да господин *Х* неће бити сведок сарадник и да ће имати статус оптуженог.

27. Управа за борбу против организованог криминала је 22. октобра 2004. године узела изјаву од *Z*, другог новинара који је извештавао о поступку поводом убиства премијера. Изјава је узета у вези са њеном притужбом да је дошло до покушаја провале у њен стан. Она је навела, између осталог, да је упознала *W*, који је направио низ шала на рачун подносиоце и неколико коментара, због којих се *Z* осећала непријатно.

28. У току спорног поступка једно од рочишта је одложено на захтев подносиоце.

29. Између 19. априла 2011. и 14. фебруара 2012. године, подносиатеља је у три наврата тражила од домаћих судова да убрзају поступак.

РЕЛЕВАНТНИ ПРАВНИ ОКВИР И ПРАКСА

I. ДОМАЋЕ ПРАВО И ПРАКСА

A. Устав Републике Србије из 2006. године (објављен у „Службеном гласнику РС”, бр. 98/06 и 115/21)

30. Чланом 32. Устава јемчи се право на суђење у разумном року.

B. Закон о Уставном суду (објављен у „Службеном гласнику РС”, бр. 109/07 и 99/11)

31. Члан 82. овог закона, који је тада био на снази, прописивао је да се уставна жалба може изјавити против појединачног акта или радњи државног органа или организације којој је поверено јавно овлашћење ако су исцрпљена правна средства. Став 2. тог члана је прописивао да се уставна жалба може изјавити и ако нису исцрпљена правна средства у случају повреде права на суђење у разумном року.

32. Чланом 85. прописано је да се у уставној жалби, између осталог, мора навести људско право зајемчено Уставом за које се тврди да је повређено, одредба Устава којом се то право јемчи, разлоге жалбе и наводе у чему се састоји повреда, као и опредељен захтев о коме треба да одлучи Уставни суд.

C. Закон о јавном информисању (објављен у „Службеном гласнику РС”, бр. 43/03, 61/05, 71/09, 89/10 и 41/11)

33. Члан 3. овог закона, како је тада био на снази и у релевантном делу, прописивао је да су новинар и одговорни уредник јавног гласила дужни да пре објављивања информације која садржи податке „о одређеном догађају, појави или личности” провере њено порекло, истинитост и потпуност „са пажњом примереном околностима”. Новинар и одговорни уредник јавног гласила су дужни да веродостојно и потпуно пренесу туђе информације, идеје и мишљења.

34. Члан 4. је прописивао да се у јавним гласилима могу слободно објављивати идеје, информације и мишљења о „појавама, догађајима и личностима” о којима јавност има оправдани интерес да зна, осим када је другачије одређено законом. Ова одредба је била примењива без обзира на начин на који је прибављена информација.

35. Члан 46. је прописивао да у случају повреде права на поштовање приватног живота, дотично лице може да поднесе тужбу против одговорног уредника јавног гласила и захтева, између осталог, уклањање спорне информације која је објављена, накнаду материјалне и нематеријалне штете и објављивање пресуде.

36. Члан 47. је прописивао да лице чија права или интереси могу бити повређени објављивањем информације може захтевати од одговорног уредника јавног гласила да објави демант, без накнаде. Уколико одговорни уредник јавног гласила то не учини, дотично лице може покренути тужбу против одговорног уредника јавног гласила тражећи објављивање одговора или исправку.

37. Чланом 79. је било прописано, у релевантном делу, да свако лице које је претрпело штету услед нетачне или непотпуне информације коју је јавно гласило објавило има право на одговарајућу накнаду материјалне и/или нематеријалне штете у складу са општим прописима и одредбама Закона, независно од других правних средстава на располагању.

38. Чланом 81. је било прописано да ће новинар одговарати за штету проузроковану објављивањем неистинитих, непотпуних или других информација чије је објављивање недопуштено, ако се докаже да је штета настала његовом кривицом.

D. Домаћа судска пракса

39. Уставни суд је у периоду од 9. фебруара до 13. јуна 2012. године донео најмање 10 одлука у којима је утврдио повреду права на суђење у разумном року у различитим поступцима на домаћем нивоу, и досудио тужиоцима накнаду на име нематеријалне штете. Најмање седам од тих поступака је још увек било у току у време када су тужиоци поднели уставне жалбе.

40. Уставни суд је у периоду од 9. октобра до 22. новембра 2012. године поништио 274 одлуке Високог савета судства и наложио враћање тужилаца на судијску функцију.

41. Уставни суд је у периоду од 26. новембра 2015. године до 8. фебруара 2018. године донео најмање пет пресуда у којима је утврдио повреду права на слободу изражавања, укинуо релевантне одлуке нижестепених судова и наложио поновно суђење.

42. У периоду од 15. јуна 2016. до 2. октобра 2020. године првостепени судови су донели најмање 12 пресуда којима је досуђена накнада штете части и угледу проузроковане објављивањем неистинитих информација. Све те пресуде потврђене су у жалбеном поступку у периоду између 1. децембра 2016. и 11. марта 2021. године.

43. У периоду од 15. јануара 2018. до 23. децембра 2020. године Виши суд у Београду је донео најмање седам пресуда којима је различитим јавним гласилима наложено да објаве конкретне одговоре, као и једну пресуду којом је једном јавном гласилу наложено да исправи информације које је објавио.

44. Виши суд у Београду је у периоду од 28. маја 2018. до 18. јуна 2020. године донео најмање три пресуде у којима је утврдио да је објављивањем одређених информација прекршена забрана говора мржње и/или нарушен углед и част тужиоца, и наложио да се те пресуде објаве. У једном од тих случајева суд је досудио и одштету.

II. МЕЂУНАРОДНИ МАТЕРИЈАЛИ

45. Комитет министара Савета Европе је Препоруку број Р (2000) 7, о праву новинара да не открију своје изворе информација, усвојио 8. марта 2000. године; у њој се наводи, у мери у којој је то релевантно, следеће:

„[Комитет министара] препоручује владама држава чланица:

1. да уврсте у своје домаће законе и праксу начела приложена уз ову препоруку,

...

Додатак уз Препоруку број Р (2000) 7

Начела која се односе на право новинара да не открију своје изворе информација

...

Начело број 1 (Право новинара на неоткривање)

Домаћи закон и пракса у државама чланицама треба да обезбеде експлицитну и јасну заштиту права новинара да не открију информације којима би се идентификовао извор у складу са чланом 10. Конвенције ... и принципима утврђеним у овом документу, који се сматрају минималним стандардима за поштовање овог права.

Начело број 2 (Право других лица на неоткривање)

И друга лица која у својим професионалним односима са новинарима стекну сазнања о информацијама којима би се идентификовао извор прикупљањем, уређивачком обрадом или ширењем ових информација, треба да буду једнако заштићена према принципима утврђеним у овом документу.

Начело број 3 (Ограничење права на неоткривање)

а. Право новинара да не открију информације којом би се идентификовао извор не сме бити предмет других ограничења осим оних наведених у члану 10. став 2. Конвенције. Приликом утврђивања да ли легитимни интерес за обелодањивање које потпада под делокруг члана 10. став 2. Конвенције преовлађује над јавним интересом да се не откривају информације којима би се идентификовао извор, надлежни органи држава чланица посебно ће обратити пажњу на важност права на обелодањивање и предност која му је дата у судској пракси Европског суда за људска права, и могу наложити обелодањивање само ако, у складу са ставом *б*, постоји преовлађујући захтев у јавном интересу и ако су околности довољно виталне и озбиљне природе.

б. Обелодањивање информација којима би се идентификовао извор се не би требало сматрати неопходним осим ако се може убедљиво утврдити да:

і. разумне алтернативне мере за обелодањивање не постоје или су исцрпљене од стране лица или јавних органа који траже обелодањивање, и

іі. легитимни интерес за обелодањивање јасно преовлађује над јавним интересом за необелодањивање, имајући у виду да:

– је доказан преовлађујући захтев о потреби за обелодањивањем,

– су околности довољно виталне и озбиљне природе,

– је потреба обелодањивања идентификована као одговор на хитну друштвену потребу, и

– Државе чланице уживају одређено поље слободне процене у процени ове потребе, али да то поље слободне процене иде руку под руку са надзором од стране Европског суда за људска права.

в. Горе наведене захтеве треба примењивати у свим фазама сваког поступка где је могуће позвати се на право неоткривања података.

Начело број 4 (Докази који су алтернатива новинарским изворима)

У поступку против новинара покренутом на основу наводне повреде части или угледа неког лица, власти треба да размотре, у сврху утврђивања истинитости или супротности навода, све доказе који су им доступни према националном процесном закону и не могу у ту сврху захтевати од новинара да открије информације којима би се идентификовао извор.”

46. За прецизну примену Препоруке, у меморандуму са објашњењима је прецизирано значење појединих појмова на следећи начин:

„в. Извор

17. Свако лице које пружи информацију новинару сматраће се његовим или њеним „извором”. Заштита односа између новинара и извора је циљ ове Препоруке, због „потенцијално застрашујућег ефекта” који налог за откривање извора има на остваривање слободе медија (видети, Европски суд за људска права, предмет *Goodwin против Уједињеног Краљевства*, од 27. марта 1996. године, став 39.). Новинари могу добити своје информације из разних врста извора. Стога је неопходно широко тумачење овог појма. Чин пружања информација новинарима може представљати акцију од стране извора, на пример када извор позове или писменим путем контактира новинара или му пошаље снимљене информације или слике. Информације се такође сматрају „достављеним” када извор остане пасиван и пристане да новинар преузме информацију, као што је видео или аудио запис информације уз сагласност дату од стране извора.

Г. Информације којима се идентификује извор

18. Да би се на адекватан начин заштитио идентитет извора, неопходно је заштитити све врсте информација за које постоји вероватноћа да ће довести до идентификовања извора. Постојање могућности да се идентификује извор стога одређује врсту заштићене информације и опсег такве заштите. У мери у којој њено обелодањивање може довести до идентификовања извора, следеће информације ће бити заштићене овом препоруком:

i. име извора и његова адресу, број телефона и телефакса, име послодавца и други лични подаци, као и глас извора и слике које приказују извор;

ii. „чињеничне околности стицања ове информације”, на пример време и место састанка са извором, коришћена средства преписке или појединости договорене између извора и новинара;

iii. „необјављени садржај информација које је извор пружио новинару”, на пример друге чињенице, подаци, звучни записи или слике који могу указивати на идентитет извора, а које новинар још увек није објавио;

iv. „лични подаци новинара и њихових послодаваца везани за њихов професионални рад”, односно лични подаци који су резултат рада новинара, а који се могу наћи, на пример, у адресарима, листама телефонских позива, евиденцијама компјутерских комуникација, путним аранжманима или изводима из банке.

19. Овај списак није нужно исцрпан. Став *в* се мора читати и тумачити на начин који омогућава адекватну заштиту извора у датом случају. Одлучујући фактор јесте да ли је вероватно да ће било која додатна информација довести до идентификовања извора.”

47. Парламентарна скупштина Савета Европе је 25. јануара 2011. године усвојила Препоруку 1950 (2011) о заштити извора новинара, у којој се, између осталог, наводи следеће:

„2. Позивајући се на Препоруку Комитета министара број Р (2000) 7, о праву новинара да не откривају своје изворе информација, Скупштина поново потврђује да је заштита извора информација новинара основни услов како за потпуно обављање новинарског посла, тако и за право јавности да буде информисана о питањима од јавног значаја, као што је то изразио Европски суд за људска права у својој судској пракси према члану 10. Конвенције.

...

5. Органи власти не смеју захтевати обелодањивање информација којима би се идентификовао извор осим уколико нису претходно испуњени услови из члана 10. став 2. Конвенције, и осим ако се може убедљиво утврдити да разумне алтернативне мере обелодањивању таквих информација не постоје или су већ исцрпљене, уколико легитимни интерес за обелодањивањем јасно преовлађује над јавним интересом за необелодањивањем, и уколико је доказан преовлађујући захтев потребе за обелодањивањем.

6. Објављивање информација којима би се идентификовао извор стога треба да буде ограничено на изузетне околности у којима су витални јавни или појединачни интереси у питању и који се могу убедљиво утврдити. ...

7. Позивајући се на Препоруку *Rec(2003)13* Комитета министара о пружању информација путем медија у вези са кривичним поступцима, Скупштина поново потврђује да јавност мора имати могућност да путем медија добије информације о активностима полицијских служби и правосудних органа, укључујући информације о судским поступцима од јавног интереса, уколико то не доводи у питање ... право на приватност из члана 8. Конвенције или тајност истрага и полицијских истрага.

8. Право новинара да не открију своје изворе се такође односи на изворе из полиције или правосудних органа. У случају када је такво пружање информација новинарима било незаконито, полицијски и правосудни органи морају да спроведу интерне истраге уместо да траже од новинара да открију своје изворе.”

ПРАВО

I. НАВОДНА ПОВРЕДА ЧЛАНА 8. КОНВЕНЦИЈЕ

48. Подносиатељка се притуживала да држава није заштитила њено право на углед према члану 8. Конвенције, који гласи:

„1. Свако има право на поштовање свог приватног и породичног живота, дома и преписке.

2. Јавне власти се неће мешати у вршење овог права сем ако то није у складу са законом и неопходно у демократском друштву у интересу националне безбедности, јавне безбедности или економске добробити земље, ради спречавања нереда или криминала, заштите здравља или морала, или ради заштите права и слобода других.”

A. Допуштеност

49. Суд констатује да предметна притужба није ни очигледно неоснована нити недопуштена по било ком другом основу наведеном у члану 35. Конвенције. Према томе, она се мора прогласити допуштеном.

B. Основаност

1. Поднесци страна

(a) Подносиатељка представке

50. Подносиатељка је поновила своју притужбу и навела да је новинар У није само изложио критици у свом чланку, већ ју је, уместо тога, приказао као некога ко је натерао оптуженог да лажно пријави трећу страну (једног од вођа организованих криминалних група у Србији) за тешко кривично дело, и као некога ко је злоупотребио своје наводне везе са политичким личностима и високим званичницима, тиме ометајући спровођење правде; као резултат тога, она је практично била увучена у сферу организованог криминала. Дотични новинар је тиме изложио њу и њену породицу опасности. Он је то учинио без икаквих доказа, кријући се иза анонимности наведеног извора информација. Дотичну информацију су накнадно демантовала два државна званичника (видети став 8. горе), као и господин Х. Новинар У ју је такође вређао и клеветао, што је Владу ослободило обавезе да се уздржи од наметања ограничења слободи изражавања. Подносиатељка е такође тврдила да лица са којима је новинар У наводно проверавао истинитост дотичних информација нису била обухваћена заштитом новинарских извора, јер она сама нису била извор тих информација.

51. Подносиатељка је навела да је два дана пре објављивања спорног чланка дала јавну изјаву да господин Х неће бити сведок сарадник (видети став 26. горе). Ово је послужило као доказ да су информације које је објавио новинар У биле нетачне, и требало је да буде довољан разлог да новинар У контактира подносиатељку како би дала свој коментар пре објављивања његовог чланка, што он није урадио.

52. Подносиатељка се такође позвала на запажања Владе да је спорне информације нису приказивале као некомпетентног адвоката или као адвоката који не заступа интересе својих клијената (видети став 55. у наставку). Она је тврдила да је неизбежан закључак из тог поднеска да навођење некога да да лажни исказ, ометање правде и злоупотреба политичких и криминалних веза заправо представља пожељно и квалитетно заступање од стране адвоката, те да је то њена заслуга.

(b) Влада

53. Влада је тврдила да није дошло до повреде члана 8. Она је посебно навела да су домаћи судови постигли адекватну равнотежу права из чл. 8. и 10, узимајући у обзир значајан јавни интерес који је постојао и статус подносиатељке као јавне личности, поштујући важност поверљивости новинарских извора и с обзиром на одсуство тежих последица по подносиатељку. Она се позвала на налазе Уставног суда и навела да је суд пружио детаљно образложење у својој одлуци и да је применио судску праксу Суда.

54. Влада је посебно тврдила да је чланак новинара У био део веома дуге и интензивне јавне дебате око кривичног поступка у вези са убиством премијера. Она је навела да је тешко замислити тему од већег јавног интереса или тему која би захтевала опрезнији приступ домаћих судова приликом изрицања санкција, у било ком облику, новинарима који истражују ову тему и обавештавају јавност о њој. Влада је навела да подносиатељка није оспорила налазе Уставног суда да се не може сматрати приватним лицем, и уз то тврди да дотична није доказала да је претрпела било какву штету услед објављивања спорног чланка.

55. Спорни чланак није садржао било какве информације о приватном или породичном животу подносиатељке, нити је био посебно усмерен против ње. Уместо тога, чланак се бавио општим друштвеним проблемом блискости између одређених државних органа, мрежа организованог криминала и чланова правосуђа, укључујући адвокате. Иако спорни чланак подносиатељку није приказао у нарочито повољном светлу, свакако је није приказао као некомпетентног адвоката или као адвоката који не заступа интересе својих клијената; сасвим супротно. Влада је такође навела да информисање субјекта о предметној информацији пре њеног објављивања није увек било неопходно.

56. Она је тврдила да право новинара да не открију своје изворе није привилегија, већ саставни део права на информацију којој је потребна посебна заштита, и нагласила вишеструке покушаје новинара У да провери информације о којима је реч. Она је тврдила да је аутоматска претпоставка подносиатељке да је тајни извор новинара У био измишљен била неспојива са слободом медија, и да је била непоткрепљена, као и њена тврдња да друга лица са којима је новинар У проверавао дотичне информације нису покривена заштитом поверљивости извора (видети став 45 горе). Она је такође тврдила да је новинар У – који је у међувремену преминуо – био поштован у својој професији, што је такође ишло у прилог закључку да су његови извори били легитимни. Коначно, Влада није знала ни за какву изјаву коју је дао господин Х, а на коју се позивала подносиатељка (видети став 50 горе). Штавише, изјава службеника полиције је била беспредметна за поступак пред Судом (видети став 8. горе).

2. Оцена Суда

(a) Општа начела

57. У случајевима у којима је потребно да се постигне равнотежа између права на поштовање приватног живота и права на слободу изражавања, исход таквих случајева теоретски не би требало да варира у зависности од тога да ли је представка поднета Суду на основу члана 8. Конвенцију од стране лица које је било предмет новинског извештаја, или према члану 10. од стране објављивача таквог извештаја. Заиста, та права у принципу заслужују једнако поштовање (видети *Couderc u Hachette Filipacchi Associés protiv Француске* [ВВ], број 40454/07, став 91, ЕСЉП 2015 (изводи); *Medžlis Islamske Zajednice Brčko u др. protiv Босне и Херцеговине* [ВВ], број 17224/11, став 77, од 27. јуна 2017. године; и, *mutatis mutandis, Satakunnan Markkinapörssi Oy u Satamedia Oy protiv Финске* [ВВ], број 931/13, став 123, од 27. јуна 2017. године). Сходно томе, поље слободне процене, би у теорији, требало да буде исто у оба случаја (видети *Couderc u Hachette Filipacchi Associés*, цитиран горе, став 91. *in fine*).

58. Релевантна општа начела у погледу постизања равнотеже између ова два права су дата, на пример, у предметима *Von Hannover protiv Немачке (број 2)* ([ВВ], бр. 40660/08 и 60641/08, ст. 95–113, ЕСЉП 2012), *Axel Springer AG protiv Немачке* ([ВВ], број 39954/08, ст. 78–95, од 7. фебруара 2012. године) и *Perinçek protiv Швајцарске* ([ВВ], број 27510/08, ст. 198–99, ЕСЉП 2015 (изводи)). Критеријуми релевантни за постизање равнотеже између права укључују: допринос расправи од јавног интереса, колико је познато лице на које се иста односи, предмет новинског извештаја, претходно понашање дотичног лица, садржај, облик и последице објаве, и околности у којима су информације добијене (видети *Von Hannover*, ст. 109–13; *Axel Springer AG*, став 93; *Couderc u Hachette Filipacchi Associés*, став 93; и *Satakunnan Markkinapörssi Oy u Satamedia Oy*, став 165, сви

цитирани горе). Наравно, неки од њих могу имати већу или мању релевантност с обзиром на посебне околности датог случаја (видети *Satakunnan Markkinapörssi Oy u Satamedia Oy*, цитиран горе, став 166.), нису исцрпни и могу се прилагодити у светлу посебних околности случаја (видети *Axel Springer SE u RTL Television GmbH против Немачке*, број 51405/12, став 42, од 21. септембра 2017. године).

59. Уколико су домаћи органи спровели постизање равнотеже између права из чл. 8. и 10. у складу са критеријумима утврђеним судском праксом Суда, Суд би захтевао јаке разлоге како би заменио свој став ставом домаћих судова (видети *Palomo Sánchez u др. против Шпаније* [ВВ], број 28955/06 и 3 друге представке, став 57, ЕСЈП 2011; *Haldimann u др. против Швајцарске*, број 21830/09, став 55, ЕСЈП 2015; и *Delfi AS против Естоније* [ВВ], број 64569/09, став 139, ЕСЈП 2015).

(b) Примена ових начела на предметни случај

60. Да би члан 8. ступио на снагу у случајевима клевете, напад на нечији углед мора достићи одређени ниво озбиљности и бити изведен на начин који доводи у питање лично уживање права на поштовање приватног живота (видети *Axel Springer AG*, цитиран горе, став 83; *Bédat против Швајцарске* [ВВ], број 56925/08, став 72. *in fine*, од 29. марта 2016. године; и *Medžlis Islamske Zajednice Brčko u др.*, цитиран горе, став 76.). Ниво озбиљности мешања који је потребан како би члан 8. Конвенције био примењив у смислу заштите угледа описан је као мешање у приватни живот лица које је толико озбиљно да нарушава његов лични интегритет (видети *Karakó против Мађарске*, број 39311/05, став 23, од 28. априла 2009. године).

61. У предметном чланку који је написао новинар У се наводи да је подносиатеља, која је по професији адвокат, постигла договор да се њеном клијенту, господину Х, додели статус сведока сарадника у кривичном поступку у вези са убиством премијера, у замену за давање лажног сведочења (видети став 6. горе).

62. Суд сматра да је таква тврдња могла да наруши углед подносиатеље и да јој нанесе штету како у њеном професионалном, тако и у њеном друштвеном окружењу. Сходно томе, наводи су достигли потребан ниво озбиљности када могу нашкодити правима подносиатеље према члану 8. Конвенције (видети *Stancu u др. против Румуније*, број 22953/16, ст. 120–121, од 18. октобра 2022. године). Суд ће стога испитати да ли су домаћи органи успоставили правичну равнотежу између, с једне стране, права подносиатеље на поштовање њеног угледа према члану 8. и, с друге стране, права новинара У на слободу изражавања, заштићеног чланом 10. (видети *Matalas против Грчке*, број 1864/18, став 45, од 25. марта 2021. године).

(i) Допринос расправи од општег интереса

63. Суд понавља да ће се висок ниво заштите слободe изражавања, уз посебно уско поље слободне процене националних органа, обично пружати када се спорни коментари односе на питање од јавног интереса (видети *Nilsen u Johnsen против Норвешке* [ВВ], број 23118/93, став 46. *in fine*, ЕСЈП 1999-VIII; *Lindon, Otchakovsky-Laurens u July против Француске* [ВВ], бр. 21279/02 и 36448/02, став 46, ЕСЈП 2007-IV; и *Morice против Француске* [ВВ], број 29369/10, став 125, ЕСЈП 2015). Суд је признао постојање таквог интереса, на пример, када се дотична публикација тичала информација о кривичном поступку уопште (видети *Dupuis u др. против Француске*, број 1914/02, став 42, од 7. јуна 2007. године, и *July u SARL Libération против Француске*, број 20893/03, став 66, ЕСЈП 2008 (изводи)), информација у вези са конкретним кривичним предметом (видети *White против Шведске*, број 42435/02, став 29, од 19. септембра 2006. године, и *Egeland u Hanseid против Норвешке*, број 34438/04, став 58, од 16. априла 2009. године) или питања у вези са функционисањем правосудног система (видети *July u SARL Libération*, став 66, и *Morice*, став 128, оба цитирана горе).

64. Суд примећује да су у предметном случају домаћи судови утврдили да су се спорне информације односиле на питање од јавног интереса (видети став 15, и ст. 19–21. горе), чиме су изричито прихватили да су објављене информације допринеле јавној расправи. Суд такође констатује да су се спорне информације у предметном случају односиле на кривични поступак вођен у вези са убиством српског премијера (видети ст. 5. и 6. горе) и да су стога од озбиљног јавног интереса и значаја (видети *White*, цитиран горе, став 29.). Конкретно, радило се о наводним неправилностима у вези са сведочењем и добијањем статуса сведока сарадника, што се јасно тичало питања од јавног интереса те је, самим тим, објављивање такве информације представља саставни део задатка медија у демократско друштво (видети, *mutatis mutandis*, *Kasabova против Бугарске*, број 22385/03, став 56, од 19. априла 2011. године).

(ii) Колико је јавности познато лице на које се чланак односи и шта је предмет новинарског извештавања

65. Суд понавља да се мора правити разлика између појединаца и лица која делују у јавном контексту као политичке или јавне личности. Сходно томе, иако појединац непознат јавности може захтевати посебну заштиту свог права на приватни живот, исто не важи за јавне личности, у погледу којих су границе критичког коментара

шире, јер су неизбежно и свесно изложене јавном преиспитивању и стога морају показати посебно висок степен толеранције (видети пресуду *Милосављевић против Србије*, број 57574/14, став 59, од 25. маја 2021. године, и изворе цитиране у њој). Иако је Суд утврдио да се политичари неизбежно и свесно излажу јавном преиспитивању сваке њихове речи и дела како од стране новинара, тако и од стране шире јавности (видети, између осталог, *Lingens против Аустрије*, од 8. јула 1986. године, став 42, серија А број 103), ово начело се не односи само на политичаре, већ и на свако лице које би се могло сматрати јавном личношћу, односно лица која су на основу својих дела, или чак преко свог положаја, ступила у јавну арену (видети *Kapsis u Danikas против Грчке*, број 52137/12, став 35, од 19. јануара 2017. године, и, *mutatis mutandis*, *Verlagsgruppe News GmbH против Аустрије (број 2)*, број 10520/02, став 36, од 14. децембра 2006. године). Такође треба направити фундаменталну разлику између извештавања о чињеницама које могу допринети расправи у демократском друштву, а које се односе на политичаре у вршењу њихових службених функција, на пример, и извештавања о детаљима из приватног живота појединца који не обавља такве функције (видети предмет *Von Hannover*, цитиран горе, став 110, и изворе цитиране у њему).

66. Суд констатује да су домаћи судови утврдили да подносиатељка није јавна личност, али да је као правни заступник једног од оптужених у високопрофилном кривичном поступку постала позната јавности, те да се стога не може рећи да је била обичан појединац. Као таква, могла је очекивати да ће постојати чланци који се односе на њу у њеном професионалном својству (видети став 20. горе). Судови су такође констатовали да спорни чланак није представљао неоправдани лични напад на њу, већ да се бавио питањем од јавног интереса (видети ст. 15. и 21. горе).

67. Суд констатује закључке домаћих судова да је, поступајући у својству браниоца у тако високо-профилном кривичном поступку, подносиатељка ступила на јавну сцену и да је могла очекивати медијско извештавање у том погледу. Међутим, у овом контексту Суд жели нагласити да свако ко је оптужен за кривично дело има право да се брани, укључујући и путем правне помоћи (видети *Pakelli против Немачке*, од 25. априла 1983. године, став 31, Серија А бр. 64), и истиче важност улоге коју адвокати одбране имају у том погледу и њихову слободу обављања адвокатске професије (видети Препоруку *Rec(2000)21* Комитета министара Савета Европе упућену државама чланицама о слободи обављања адвокатске професије (усвојену 25. октобра 2000. године) и Основне принципе о улози адвоката (усвојене на Осмом конгресу Уједињених нација о превенцији криминалитета и третману учиниоца кривичних дела, одржаном у Хавани, Куба, од 27. августа до 7. септембра 1990. године), цитиране у предмету *Morice*, цитираном горе, ст. 56–57.). Уз то, Суд такође констатује да је два дана пре него што је објављен чланак новинара У, подносиатељка већ дала јавну изјаву о статусу њеног клијента у поступку (видети став 26. горе). Суд даље примећује да је спорни чланак заиста био ограничен на наводне неправилности у начину на који је подносиатељка обављала своју улогу браниоца, тј. фокусирао се само на њену професионалну активност, а не на било који други аспект њеног приватног или породичног живота.

(iii) Понашање лица које је предмет извештавања пре објављивања чланка

68. Суд сматра да овај критеријум није релевантан у околностима предметног случаја (видети *Радио-дифузно предузеће Б92 АД против Србије*, број 67369/16, став 80, од 5. септембра 2023. године; видети такође став 58. *in fine* горе).

(iv) Садржај, облик и последице објављивања чланка

69. Суд понавља да је државама дозвољено, или да су чак обавезане својим позитивним обавезама према члану 8. Конвенције, да регулишу остваривање слободе изражавања како би се осигурала адекватна правна заштита угледа појединца; али да то не смеју да раде на начин који неоправдано одвраћа медије од испуњавања њихове улоге „јавног чувара” (видети *Atamanchuk против Русије*, број 4493/11, став 66, од 11. фебруара 2020. године). Суд такође жели да нагласи да уколико домаћи судови примењују превише ригорозан приступ при процени професионалног понашања новинара, новинари би могли бити неоправдано одвраћани од обављања своје функције информисања јавности. Судови стога морају узети у обзир вероватан утицај својих пресуда не само на појединачне случајеве о којима одлучују, већ и на медије уопште (видети предмет *Yordanova u Toshev против Бугарске*, број 5126/05, став 55, од 2. октобра 2012. године, и изворе цитиране у њему). Њихово поље слободне процене је стога ограничено интересом демократског друштва да омогући јавним гласилима да играју своју виталну улогу у преношењу информација од озбиљног јавног интереса (видети *Kasabova*, цитиран горе, став 55.).

70. Суд понавља да је право новинара да заштите своје изворе део слободе да „приме и саопштавају информације и идеје без мешања јавних власти”, која је заштићена чланом 10. Конвенције и која служи као једна од њених важних заштитних мера. Заштита новинарских извора представља један од камена темељаца слободе штампе. Без такве заштите, извори би се могли одвратити од помагања штампи када је у питању информисање јавности о питањима од јавног интереса. Као резултат тога, витална улога штампе као „јавног чувара” може бити

поткопана и може негативно утицати на способност штампе да пружи тачне и поуздане информације (видети *Sanoma Uitgevers B.V. против Холандије* [BB], број 38224/03, став 50, од 14. септембра 2010. године; видети такође *Tillack против Белгије*, број 20477/05, став 53, од 27. новембра 2007. године, и *Ressiot и др. против Француске*, бр. 15054/07 и 15066/07, став 99, од 28. јуна 2012. године). Суд понавља да се право новинара да не открију своје изворе не може сматрати пуком привилегијом која се даје или одузима у зависности од законитости или незаконитости њихових извора, већ је саставни део права на информације које треба третирати са крајњим опрезом (видети *Nagla против Летоније*, број 73469/10, став 97, од 16. јула 2013. године, и *Tillack*, цитиран горе, став 65.). Имајући у виду значај заштите новинарских извора за слободу штампе у демократском друштву, и потенцијално застрашујући ефекат који налог за откривање извора информација има на остваривање те слободе, захтев да новинар открије идентитет свог извора не може бити компатибилан са чланом 10. Конвенције осим уколико је оправдан преовлађујућим захтевом у јавном интересу (видети *ibid.*, став 53; и *Sanoma Uitgevers B.V.*, цитиран горе, став 90.), за шта би требало да се увери да је био неопходан у специфичним околностима (видети *Jecker против Швајцарске*, број 35449/14, став 41, од 6. октобра 2020. године).

71. Враћајући се на предметни случај, Суд констатује да се подносиатељка није притуживала на законитост мера надзора, односно на пресретање и снимање њених телефонских комуникација, нити на цурење информација добијених на тај начин, нити је истакла повреду поверљивости комуникације између адвоката и клијента која ужива појачану заштиту према члану 8. (видети *Saber против Норвешке*, број 459/18, став 51, од 17. децембра 2020. године). Уместо тога, она је у суштини оспорила садржај чланка који је написао новинар Y, тј. оспорила је истинитост информација садржаних у њему и притуживала се да је Тужена држава пропустила да је заштити у том погледу (видети ст. 50. и 48. горе, тим редом).

72. Суд с тим у вези констатује да су домаћи судови утврдили да је новинар Y објавио информације добијене из поверљивог извора, за које је веровао да су тачне (видети став 15 горе). Они су такође утврдили да је он поштовао своју обавезу детаљног испитивања тако што је проверавао предметне информације (видети ст. 15. и 22. горе). Суд даље примећује да су домаћи судови признали важност заштите поверљивих извора информација, и у том погледу су утврдили да налагање откривања извора информација није оправдано у предметном случају (видети став 22. горе). Они су такође покушали, у више наврата, да добију копију предметног транскрипта телефонског разговора на сопствену иницијативу од надлежних државних органа, али без успеха (видети став 12. горе). Они су даље разматрали чињеницу да новинар Y није контактирао подносиатељку пре објављивања чланка. Међутим, они су се уверили да је подносиатељка негирала спорне наводе и да је њен демант уредно објавило јавно гласило које је изворно објавило и чланак (видети став 10, ст. 15–16, и став 22 *in fine* горе). Суд у вези с тим понавља да члан 8. не захтева правно обавезујући захтев претходног обавештења у таквим околностима (видети *Mosley против Уједињеног Краљевства*, број 48009/08, став 132, од 10. маја 2011. године), и да је примарни циљ права на одговор управо да се омогући појединцима да оспоре неистините информације објављене о њима у штампи (видети *Axel Springer SE против Немачке*, број 8964/18, став 34, од 17. јануара 2023. године). На крају, Апелациони суд је такође утврдио да предметне информације нису откривале било какве приватне детаље (видети, *mutatis mutandis*, *Fuchsmann против Немачке*, број 71233/13, став 51, од 19. октобра 2017. године), већ су се фокусирали на догађаје који би могли утицати на ток кривичног поступка и бавиле су се питањима од јавног интереса (видети ст. 17. и 21. горе).

(с) Закључак

73. Имајући у виду све горе наведено, Суд се уверио да су домаћи судови постигли равнотежу између интереса заштите угледа подносиатељке и права новинара Y на слободу изражавања, укључујући његов интерес да његови извори информација остану анонимни, и да су пружили релевантне и довољне разлоге за закључак да је легитимни интерес јавности да буде обавештена о кривичном поступку у вези са убиством премијера преовладао над потребом за заштитом части и угледа браниоца у том кривичном поступку.

74. Према томе, није дошло до повреде члана 8. Конвенције.

II. НАВОДНА ПОВРЕДА ЧЛАНА 6. СТАВ 1. КОНВЕНЦИЈЕ

75. Подносиатељка се притуживала на прекомерну дужину поступка на основу члана 6. Конвенције. Релевантни делови члана 6. став 1. гласе:

„Свако, током одлучивања о његовим грађанским правима и обавезама ..., има право на ... расправу у разумном року пред ... судом, ...”

A. Допуштеност

76. Влада је тврдила да подносиатељка није правилно искористила уставну жалбу у вези са овом притужбом (видети став 32 горе). Конкретно, она се само успутно позвала на повреду права на суђење у разумном року,

притом не наводећи разлоге нити пружајући објашњење зашто сматра да је дужина трајања суђења била у супротности са Уставом Републике Србије или Конвенцијом, и без да је поднела формални захтев за утврђивање повреде њеног права на суђење у разумном року. Да је била незадовољна дужином поступка, могла је поднети уставну жалбу по том основу у било ком тренутку током трајања поступка у складу са чланом 82. став 2. Закона о Уставном суду (видети ст. 31. и 39. горе).

77. Подносиатељка је оспорила Владине тврдње у овом погледу.

78. Релевантни принципи у погледу исцрпљивања домаћих правних лекова наведени су у предмету *Communauté genevoise d'action syndicale (CGAS) против Швајцарске* ([Вв], број 21881/20, ст. 138–45, од 27. новембра 2023. године). Конкретно, члан 35. став 1. захтева да би притужбе које се касније намеравају поднети Стразбуру требале бити изнете пред одговарајућим домаћим телом, макар прећутно (видети пресуду *Вучковић и др. против Србије* (прелиминарни приговор) [ВВ], број 17153/11 и 29 других представки, став 72. *in limine*, од 25. марта 2014. године, и изворе цитиране у њој).

79. Враћајући се на предметни случај, Суд констатује да је подносиатељка изричито изнела своју притужбу у својој уставној жалби, позивајући се на члан 32. Устава, и да је изричито захтевала од Уставног суда да утврди повреду њеног права на суђење у разумном року (видети ст. 18. и 30. горе). Суд такође констатује да је члан 82. став 2, на који се позива Влада, предвиђао само могућност – за разлику од обавезе – подношења уставне жалбе у изузетним околностима пре него што су релевантни правни лекови исцрпљени, ако се наводна повреда у питању тичала права на суђење у разумном року (видети став 31. горе), остављајући на тај начин тужиоцима да изаберу да ли ће поднети такву жалбу током дотичног поступка или накнадно. Суд се стога уверио да је подносиатељка у довољној мери изнела своју притужбу пред Уставним судом и да је то учинила благовремено. Према томе, приговор Владе мора бити одбачен у том погледу.

80. Суд констатује да предметна притужба није ни очигледно неоснована нити недопуштена по било ком другом основу наведеном у члану 35. Конвенције. Према томе, она се мора прогласити допуштеном.

В. Основаност

1. Поднесци страна

81. Подносиатељка је поновила своју притужбу и оспорила поднеске Владе (видети став 82. у наставку). Она је наиме тврдила да је реформа правосуђа на коју се позива Влада (*ibid.*) започета 2010. године, док је предметни поступак покренут 2004. године, те да је према томе већи део поступка спроведен пре него што је отпочела реформа правосуђа. Она се такође притуживала да је Уставном суду било потребно више од три године да донесе одлуку о њеној уставној жалби.

82. Влада је сматрала да је предмет био правно и чињенично сложен, те да се део поступка поклопио са спровођењем реформи правосуђа. Обим реформи је утицао на редовно функционисање судова и њихови резултати су били спорни већ неко време (видети став 40. горе). Подносиатељка је такође допринела дужини поступка захтевајући одлагање рочишта и подношењем додатних поднесака. Предмет поступка није био хитне природе, и ниједан витални интерес подносиатељке није зависио од његовог исхода. На крају, поступак је трајао нешто више од седам година и седам месеци, за које време је предмет два пута разматран на два нивоа надлежности, што се не може сматрати неразумно дугим трајањем поступка.

2. Оцена Суда

83. Релевантни принципи у овом погледу су изложени, на пример, у предмету *Comingersoll S.A. против Португала* ([ВВ], број 35382/97, став 19, ЕСЉП 2000-IV).

84. Враћајући се на предметни случај, Суд сматра да он није био нарочито сложен. Он се, у суштини, састојао у постизању равнотеже између права подносиатељке представке на заштиту њеног угледа и права новинара У на слободу изражавања. По мишљењу Суда, понашање подносиатељке није допринело дужини поступка, имајући у виду да је она само једном тражила да се рочиште одложи (видети став 28. горе). Што се тиче поступања правосудних органа, Суд констатује да је дошло до неоправданог кашњења од две године у уручењу првостепене пресуде подносиатељки (видети став 13. горе). И поред чињенице да је реформа правосуђа на коју се Влада позива отпочела шест година након што је поступак већ покренут, што Влада није оспорила, Суд понавља да је на државама уговорницама да организују своје правосудне системе на такав начин да њихови судови буду у стању да гарантују свакоме право на добијање коначне одлуке у споровима који се тичу грађанских права и обавеза у разумном року (видети *Comingersoll S.A.*, цитиран горе, став 24.).

85. Имајући у виду своју судску праксу о овој теми, Суд сматра да је дужина поступка пред грађанским судовима на два нивоа надлежности, односно период од више од седам година и седам месеци, била прекомерна и да није испоштовала захтев „разумног рока”.

86. Суд сматра да се дужина поступка пред Уставним судом, односно период од три године и два месеца, иако донекле дуготрајна, не може сматрати прекомерном, посебно с обзиром на њихову нехитну природу (видети, *a contrario*, *Миловановић против Србије*, број 56065/10, ст. 87–90, од 8. октобра 2019. године, где је Суд утврдио повреду захтева разумног рока из члана 6. став 1. Конвенције у хитном случају који се односио на утврђивање старатељства над децом, и у којем је поступак пред Уставним судом трајао скоро три године и пет месеци).

87. С обзиром на свој закључак у вези са дужином парничног поступка (видети став 85. горе), Суд утврђује да је дошло до повреде члана 6. став 1. Конвенције.

III. НАВОДНА ПОВРЕДА ЧЛАНА 13. КОНВЕНЦИЈЕ

88. На крају, подносиатељка се притуживала на основу члана 13. на недостатак делотворног домаћег правног лека у вези са њеним притужбама према чл. 6. и 8. Конвенције.

89. Члан 13. Конвенције гласи како следи:

„Свако коме су повређена права и слободе предвиђени у овој Конвенцији има право на делотворан правни лек пред домаћим властима, без обзира на то да ли су повреду извршила лица која су поступала у службеном својству.”

А. Поднесци страна

90. Влада је тврдила да је подносиатељка имала на располагању делотворне домаће правне лекове у вези са њеним притужбама. Конкретно, за своју притужбу према члану 6. могла је да искористи уставну жалбу, што је пропустила да прописно учини. У погледу њене притужбе према члану 8, сасвим одвојено од кривичног поступка за оцрњавање или клевету (видети став 24. горе), могла је да искористи низ грађанскоправних лекова, као што је поступак за објављивање њеног деманта, поступак за објављивање исправке, или парнични поступак за исходавање накнаде за повреду њене части и угледа (видети ст. 36–38. горе). Влада се такође позвала на релевантну домаћу судску праксу (видети ст. 42–44. горе). Она је тврдила да је демант подносиатељке објављен, да је дотична покренула парнични поступак и, на крају, да је искористила уставну жалбу, која је представљала делотворан домаћи правни лек за све њене притужбе.

91. Подносиатељка је поновила своју притужбу. Конкретно, она је тврдила да иако је тужба за накнаду штете за част и углед формално била део домаћег права, она је ипак била лишена тог права с обзиром на закључке домаћих судова.

В. Оцена Суда

92. Релевантна начела у овом погледу су изложена у, на пример, предмету *Kudła против Пољске* ([ВВ], број 30210/96, став 157, ЕСЉП 2000-ХI). Конкретно, „делотворност правног лека” у смислу члана 13. не зависи од извесности повољног исхода по подносиоца представке (*ibid.*).

93. Враћајући се на предметни случај, Суд констатује да је подносиатељка имала на располагању различите правне лекове за своје притужбе (видети став 32. и ст. 35–38. горе). Конкретно, она се одлучила за парнични поступак за своје притужбе према члану 8. Конвенције, након чега је искористила уставну жалбу, у којој је изнела обе своје притужбе према чл. 6. и 8. (видети ст. 9. и 18. горе). Њене притужбе су размотрили грађански судови и Уставни суд (видети ст. 13–23. горе). Она је такође упутила писмо одговорном уреднику јавног гласила, негирајући наводе изнесене у чланку, а њен демант је објављен (видети став 10. горе). Чињеница да се подносиатељка није сложила са закључцима судова не чини дотичне правне лекове неделотворним (видети такође ст. 39–44. горе у вези са општом делотворношћу правних лекова у питању). Сходно томе, ова притужба је очигледно неоснована, те се мора одбацити у складу са чланом 35. ст. 3(а) и 4. Конвенције.

IV. ПРИМЕНА ЧЛАНА 41. КОНВЕНЦИЈЕ

94. Члан 41. Конвенције гласи:

„Када Суд утврди кршење Конвенције или протокола уз њу, а унутрашње право Високе стране уговорнице у питању омогућава само делимичну одштету, Суд ће, ако је то потребно, пружити правично задовољење оштећеној страни.”

A. Штета

95. Подносиатељка је тражила износ од 166.750 српских динара (RSD) на име материјалне штете (видети став 15. горе), као и износ од RSD 750.000 на име нематеријалне штете, што је, према њеним речима, одговарало износу досуђеном у поступку на домаћем нивоу у погледу нематеријалне штете.

96. Влада је оспорила потраживања подносиатељке представке као неоснована и претерана. Конкретно, супротно њеним наводима, ниједан од домаћих судова није досудио тражени износ на име нематеријалне штете.

97. Суд не увиђа никакву узрочно-последичну везу између утврђене повреде и наводне материјалне штете; стога одбацује ову тврдњу. Међутим, он додељује подносиатељки представке износ од 2.100 евра (EUR) на име нематеријалне штете, заједно са свим порезима који се могу наплатити на тај износ.

B. Трошкови и издаци

98. Подносиатељка је такође тражила износ од укупно RSD 549.000 (око EUR 4.677) на име следећих трошкова и издатака: износ од RSD 249.000 за трошкове и издатке настале пред домаћим судовима и износ од RSD 300.000 за трошкове и издатке настале пред судом. Она је доставила списак трошкова које је наводно сносила и позвала се на тарифу Адвокатске коморе која је била на снази у време подношења њеног захтева за правично задовољење.

99. Влада је тврдила да је тарифа по којој је подносиатељка обрачунала трошкове била виша од оне која је била на снази у то време. У сваком случају, она није доставила ниједан доказ који би показао да је заиста платила тражене износе, што је било супротно правилу 60. Пословника Суда.

100. Према судској пракси Суда, подносиатељка представке има право на повраћај трошкова и издатака само у оној мери у којој је доказано да су стварно и нужно настали и да су разумни у погледу њиховог квантитета (видети *Мирковић и др. против Србије*, број 27471/15 и 12 других, став 172, од 26. јуна 2018. године). У предметном случају, имајући у виду документацију у његовом поседу и горенаведене критеријуме, Суд одбацује потраживање подносиатељке као непоткрепљено.

ИЗ ТИХ РАЗЛОГА, СУД, ЈЕДНОГЛАСНО,

1. *Проглашава* притужбе које се односе на право подносиатељке на поштовање њеног приватног живота и дужину поступка допуштеним, а остатак представке недопуштеним;

2. *Утврђује* да није дошло до повреде члана 8. Конвенције;

3. *Утврђује* да је дошло до повреде члана 6. став 1. Конвенције;

4. *Утврђује*

(a) да Тужена мора да исплати подносиатељки, у року од три месеца од дана када ова пресуда постане правоснажна у складу са чланом 44. став 2. Конвенције, износ од EUR 2.100 (две хиљаде сто евра) на име нематеријалне штете, који треба претворити у националну валуту Тужене по стопи која се примењује на дан исплате, заједно са свим порезима који се могу наплатити на тај износ;

(b) да, по истеку горе наведена три месеца до исплате, треба исплатити обичну камату на горе наведени износ по стопи која је једнака најнижој каматној стопи Европске централе банке уз додатак од три процентна поена;

5. *Одбија* преостали део захтева подносиатељке за правично задовољење.

Састављено на енглеском језику и достављено у писаној форми дана 8. октобра 2024. године, у складу са правилом 77. ст. 2. и 3. Пословника Суда.

Andrea Tamietti

секретар Одељења

Gabriele Kucsko-Stadlmayer

председница